

De dienstperiode van Leen Bouwens

't Schoor, Heemcentrum voor Udenhout en Biezenmortel.
Auteur: Henk Peters.

Inhoudsopgave.

1. De familie van Leen Bouwens.	blz. 3
2. Leen als vrijwilliger Landstormverband 's-Hertogenbosch.	blz. 3
3. Leonardus Josephus Bouwens als dienstplichtige.	blz. 5
4. Het huwelijk van Leen Bouwens en Drieka van Groenendaal.	blz. 9
5. De mobilisatie van het Nederlandse leger.	blz. 14
6. De Peel-Raamstelling.	blz. 16
7. Samenvatting van Gevechtsverslagen van het IIe bataljon van het 17 ^e Regiment Infanterie.	blz. 17
8. Verslag van hulpaalmoezenier M. Jans.	blz. 21
9. Leen als krijgsgevangene te Neubrandenburg.	blz. 24
10. Leen na de Tweede Wereldoorlog.	blz. 26
11. De familie Bouwens na het overlijden van Leen.	blz. 28
12. Hoe verging het zijn dienstmakker Piet van Riel ?	blz. 31
13. Geraadpleegde bronnen, fotomateriaal en familiestukken.	blz. 33
14. Slotwoord.	blz. 35

De familie van Leen Bouwens.

Kuil A 98 (A 102)

Willeke Bouwens en zijn vrouw Bet woonden op Kuil A 98, maar door nieuwe nummering werd A 98 nadien Kuil A 102. In 1954 werd in Udenhout de nummering van de vier kwadranten A, B, C en D afgeschaft en werd het nieuwe adres Kuil 10.

Willeke en Bet kregen zes kinderen: Bet, Jo, Kee, Tina, Janus en Leen. Kee overleed helaas al op 18-jarige leeftijd.

Zoon Leen (Leonardus Josephus) werd geboren op 12 augustus 1908. Zijn vader had later samen met zijn twee zoons Janus (Adrianus) en Leen een klompenmakerij aan Kuil 10. Het klompenmakershuisje stond naast het boerderijtje.

Dochter Tina begon later een kruidenierswinkeltje achter in de Slimstraat.

Leen als vrijwilliger Landstormverband 's-Hertogenbosch.

Voorafgaand aan zijn indiensttreding als gewoon dienstplichtige was Leen al vanaf 20 januari 1927 een verbintenis aangegaan bij de Vrijwillige Landstorm (V.L.S.), waar hij laatstelijk was ingedeeld bij het Landstormverband 's-Hertogenbosch samen met Piet van Riel uit Udenhout.

De Vrijwillige Landstorm werd opgericht bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog op 4 augustus 1914.

Deze militaire eenheid werd gevormd om de grote stroom vrijwilligers (circa 20.000), die Nederland wilde helpen beschermen bij het uitbreken van de Grote Oorlog, in goede banen te leiden en een plek te geven in de krijgsmacht.

Ook na de W.O. I bleef de Vrijwillige Landstorm bestaan.

Op de controlelijst van 20 januari 1927 kun je van alles aflezen: Leen was bij indiensttreding 1.80 m lang, ongehuwd, R.K., had geen bijzondere kentekenen en was toen van beroep klompenmaker.

De genoemde verbintenis van Leen was aangegaan voor de periode van 10 december 1926 tot 19 juli 1928, gelijk aan die van Piet van Riel.

Op laatstgenoemde datum werd hij ingelijfd als gewoon dienstplichtige en daarmee werd de verbintenis bij de Vrijwillige Landstorm automatisch als beëindigd beschouwd.

Aan het aantal oefeningen was een maximum van 300 uur vastgelegd en deze werden per kwartaal bijgehouden.

heid verworven den 1-3-1920. 10 Januari 1921.

1-11-1)

Landstorm Verband 's-Hertogenbosch

Oefenplaats Udenhout

CONTRÔLELIJST betreffende **Bouwens**
Leonardus, Josephus

Aanteekeningen uit het Stamboek No. _____

Vader **Wilhelmus**
 Moeder **Stouvens**
Johanna Maria
 Geboren te **Udenhout**
 Provincie **Noord-Brabant**
 den **12 Augustus 1905**
 Laast gewoond te **Udenhout**
 provincie **Noord-Brabant**

Lengte } bij in dienst treden, 1, **005** M.
 } bij intrede van het 19de jaar, 1, _____ M.

Burgerlijke staat **ongetrouwd**
 Godsdienst **R.M.**

Merkbare teekenen **geen**
 Beroep: **Kloostermaaker**
 Onderwijs **L.C.**
 Staat van dienst _____

Den **10 December 1920**
 bij het Landstormverband 's-Hertogenbosch als
 vrijwilliger verbonden, in normale omstandig-
 heden tot **10 December 1920**; bestemd
 voor _____ gewapende dienst bij de landmacht
 met ten hoogste **70** oefeningsuren per jaar.
 Bestemd voor **Infanterie**

In het **1^e** kwartaal **1921** in werkelijken
 dienst gedurende **50 1/2** oefeningsuren.

In het **2^e** kwartaal **1921** in werkelijken
 dienst gedurende **65 1/2** oefeningsuren.

In het **3^e** kwartaal **1921** in werkelijken
 dienst gedurende **76** oefeningsuren.

In het **4^e** kwartaal **1921** in werkelijken
 dienst gedurende **74** oefeningsuren.

In het **1^e** kwartaal **1920** in werkelijken
 dienst gedurende **01** oefeningsuren.

In het **2^e** kwartaal **1920** in werkelijken
 dienst gedurende **12** oefeningsuren.

Den **10 Juli 1920** als vrijwilliger
 bij den Landstorm ontslagen wegens inlijving als
 gewoon dienstplichtige.

Soldij per dag **f** _____
 Recht op soldijverhooging ad _____ cents, wegens _____
 Nummers: Kleding _____, Karabijn _____, Revolver _____, Sabel _____, Trompet _____
 Hoefkrabber _____, Schepenen _____
 Bij ziekte of overlijden daer-
 van mededeling te doen aan: **Kuil A 98 te Udenhout**

Met het stamboek vergeleken. De Administrateur van het Verband, PATRIA

[Handwritten signature]

Bij ziekte of overlijden moest daarvan mededeling gedaan worden op het adres
 Kuil A 98 te Udenhout, waar de ouders van Leen woonden.

Leonardus Josephus Bouwens als dienstplichtige.

1928 Bouwens, Leonardus Josephus

Geboren op *12 Augustus 1928* te *Udenhout*

Vader *Wilhelmus*

Moeder *Bouwens Johanna Maria*

Ingelijfd (i. p.) op *19 Sept* 1928 als G. D. van de lichting 1928
(b. t.)

uit *Udenhout*, lot.nr. *10*

bij *het 17^e Regiment infanterie*

*13 Juni 1930 uit
rijpsgewaagd*

Voor dubbeltelling komt in aan-
merking het tijdvak van:
10 MEI 1940 t/m 14 MEI 1940
t/m
ingevolge K.B. van 4 October
1949 nr. 50.

<i>1 Sept</i>	1928	groot verlof.
<i>12 Sept</i>	1928	terug.
<i>10 Sept</i>	1929	groot verlof.
<i>10 Sept</i>	1929	terug.
<i>22 Sept</i>	1929	groot verlof.
<i>2 Sept</i>	1929	terug.
<i>5 October</i>	1929	groot verlof.
<i>23 Maart</i>	1929	terug.
<i>24 Maart</i>	1929	groot verlof.
<i>11 April 1929</i>	1929	terug.

M. l. v. _____ 19 _____ ontslagen wegens *lij*

11744 - '40

Dienstplichtkaart voorzijde.

Beroep *klompenmaker*

Onderwijs *lager* *voorschool*

Lengte **1** m *005* mm. Gewicht _____ kg. Index _____

	Aant. keuringsraad.	Aant. herkeuringsraad.
a. Opgegeven gebreken.		
b. Bij tijdelijke ongeschiktheid: nr. keuringsregl.		
c. Bijzondere bevindingen.		

Minder geschikt geacht voor: _____

Dienstplichtkaart achterzijde.

Uit de Dienstplichtkaart van Leen kun je het volgende aflezen:

Leen werd ingelijfd i.p. (in persoon) op 19 juli 1928 als G.D. (gewoon dienstplichtige) van de lichte 1928 uit Udenhout, onder het lotnummer 10 bij het 17^e Regiment infanterie.

Volgens de dienstplichtwet van 1922 bestond in Nederland voor elke lichte afzonderlijk nog een lichte, wie in militaire dienst moest.

Leen was gelegerd op de Infanterie Kazerne in Venlo (Blerick).

Infanterie Kazerne in Venlo

2^e van links: Leen Bouwens. 3^e van links: (met pijp) Piet van Riel.

Leen Bouwens was niet de enige Udenhouter, die in Venlo gelegerd was. Op de foto hieronder zie je twaalf Udenhoutse dienstmakkers.

Udenhoutse wapenbroeders op vooroefening in 1928.

*Bovenste rij vlnr: Toon Smits, **Leen Bouwens**, Kees van Geel, Jo Swaans, Piet Bertens en Piet van Kollenburg. Tweede rij vlnr.: Wim Blankers, **Piet van Riel**, instructeur een 2e luitenant, Jan Moonen, Frans Schapendonk. Liggend links: Janus Brekelmans en liggend rechts: Dré van Gorkum.*

Op 1 september 1928, zo'n 1 ½ maand later, had Leen zijn eerste oefening volbracht en werd hij, evenals zijn maat Piet van Riel, met groot verlot huiswaarts gezonden.

Dat dit ook gold voor de andere tien Udenhouters is zeer waarschijnlijk. Aangezien geen dienstplichtkaarten van de andere tien bekend zijn, is dit echter niet zeker. De data van de dienststaten van Piet en Leen lopen nagenoeg synchroon en ook hebben beide families getuigd, dat zij samen in dienst zaten en krijgsgevangen zijn geweest.

Leen staat hier helemaal links. De andere personen zijn onbekend.

Daarom zal in dit artikel ook alleen maar over hen tweeën gesproken worden. Op 10 september 1931 werd Leen teruggeroepen in werkelijke dienst voor een eerste herhalingsoefening en opnieuw gelegerd op de "Infanterie Kazerne" te Venlo. Op dezelfde dag werd hij met groot verlof huiswaarts gezonden. Piet van Riel was niet opgeroepen. Hier loopt hun dienstplicht niet synchroon.

Op 8 september 1932 werd Piet van Riel teruggeroepen in werkelijke dienst en hij ging op 24 september 1932 met groot verlof. Leen Bouwens was toen niet opgeroepen en dit is de laatste keer, dat hun dienstplicht niet synchroon loopt.

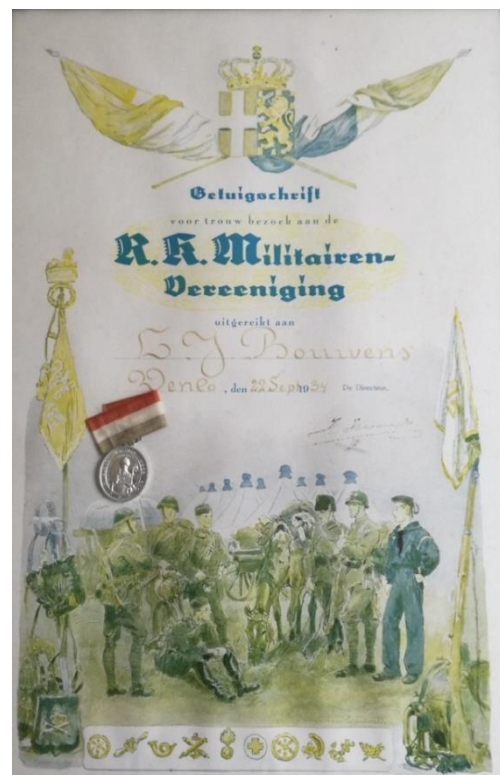
Op 10 september 1934 werd Leen samen met Piet van Riel, die intussen in Eindhoven woonde, teruggeroepen in werkelijke dienst voor een herhalingsoefening. Opnieuw waren zij gelegerd op de kazerne te Venlo, die inmiddels op een niet nader bekend tijdstip in 1934 de naam "Frederik Hendrik" kazerne had gekregen.

Leen staat hier staande 5^e van links. De anderen zijn onbekend.

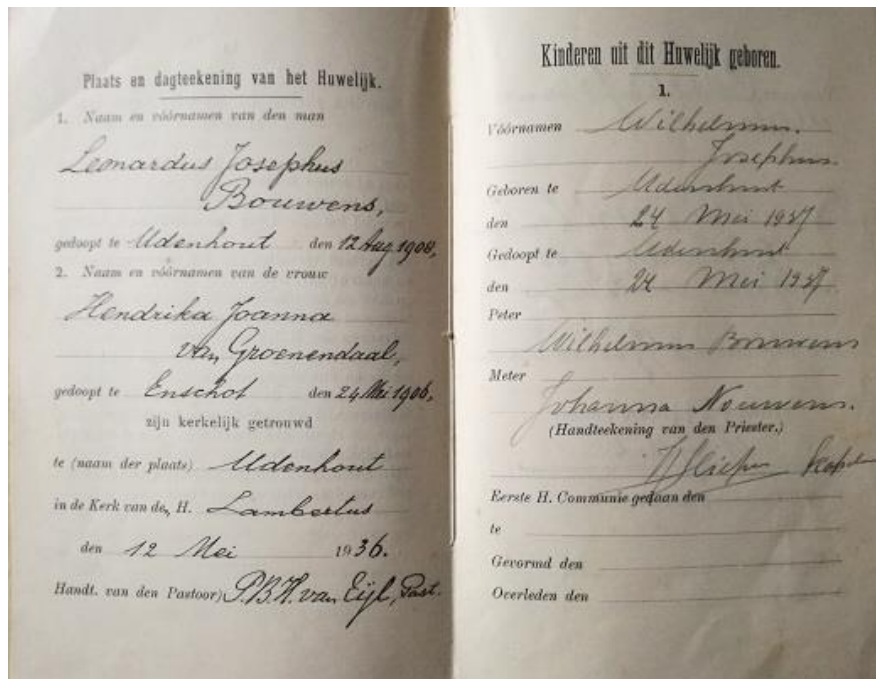
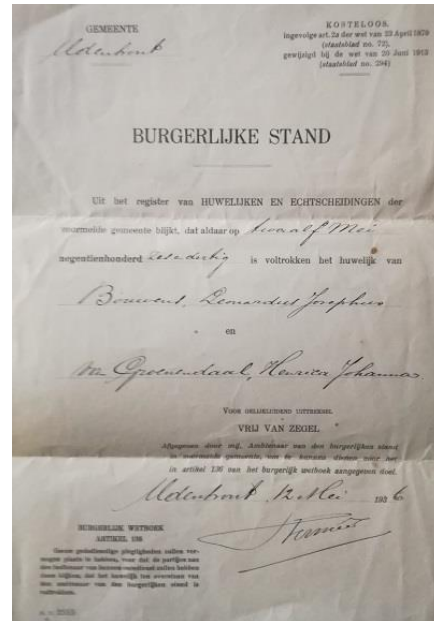
Op 22 september 1934 is ook deze herhalingsoefening ten einde en werden zij weer met groot verlof huiswaarts gezonden.

Leen kreeg toen een getuigschrift van de R.K. Militairen Vereeniging.

Het huwelijk van Leen Bouwens en Drieka van Groenendaal.

Leen trouwde op 12 mei 1936 met Drieka van Groenendaal. Om meer te verdienen werd hij kantonnier bij de provincie en was Leen belast met het beheren en onderhouden van wegen, paden en bermen. Het vak klompenmaker bleef hij ook uitoefenen.

Uit dit huwelijk werden zes kinderen geboren, drie jongens en drie meisjes. Hun namen zijn: Wim, Corrie, Joke, Sjaan, Cees en Jan.

2.

Voornamen *Cornelia Johanna*
Maria

Geboren te _____
den _____

Gedoopt te *Udenhout H. Lambertus*
den *15 Augustus 1938*

Peter *Petrus de Boer*

Meter *Maria v. Groenendaal*

(Handteekening van den Priester)
W. Gerret

Eerste H. Communie gedaan den _____
te _____

Gevormd den _____

Overleden den _____

3.

Voornamen *Johanna Elisabeth*
Maria

Geboren te _____
den _____

Gedoopt te *Udenhout H. Lambertus*
den *18de October 1940*

Peter *Adrianus Bouwens*

Meter *Elisabeth Bouwens*

(Handteekening van den Priester.)
J. v. Welie Post

Eerste H. Communie gedaan den _____
te _____

Gevormd den _____

Overleden den _____

4.

Voornamen *Cornelia Adriana*
Maria

Geboren te *Tilburg H. Elisabeth-Liekenhuis*
den *29 Mei 1942*

Gedoopt te *Tilburg H. Elus Liekenhuis*
den *30 Mei 1942*

Peter *Johannes van Groenendaal*

Meter *Emerentia de Jong*

(Handteekening van den Priester)
G. Klaassen
Rector

Eerste H. Communie gedaan den _____
te _____

Gevormd den _____

Overleden den _____

5.

Voornamen *Cornelius Adrianus*
Josephus

Geboren te *Udenhout H. Lambertus*
den *22 Febr. 1944*

Gedoopt te *Udenhout H. Lambertus*
den *22 Febr. 1944*

Peter *Wilhelmus Lucas van't Hof*

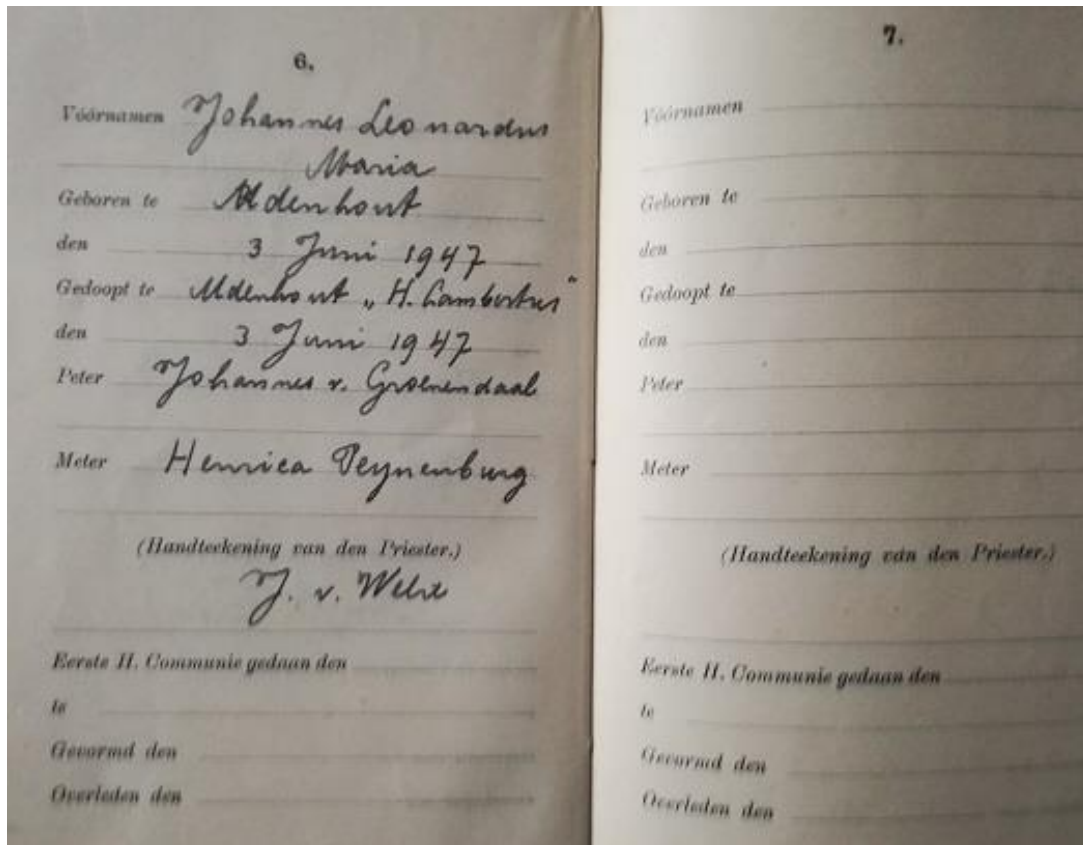
Meter *Johanna Maria Bouwens*

(Handteekening van den Priester.)
Th. v. Sae

Eerste H. Communie gedaan den _____
te _____

Gevormd den _____

Overleden den _____

Bij de klompenmakerij. Vlnr.: Opa Willeke Bouwens, oom Janus en de kinderen van Leen en Drieka: Jo, Cees, Corrie, Sjaan en Wim. (Jan staat niet op de foto.)

Janus is met een mes het model van een klomp aan het maken.

Janus in de werkplaats om een klomp uit te hollen.

Moeder Bouwens op jonge leeftijd.

Het gezin Bouwens aan de voorkant van het huis Kuil A 98. Van linksboven met de klok mee: Wim, Cees, Corrie Sjaan, Jan en Joke.

Moeder Bouwens op latere leeftijd. Het huis is in de tussentijd verbouwd.

De mobilisatie van het Nederlandse leger.

Op 28 september 1938 werden Leen en Piet van Riel andermaal onder de wapenen geroepen. Deze keer op grond van een Buitengewone Oproep Uitwendige Veiligheid (B.O.U.V.) en weer gelegerd op de "Frederik Hendrik" kazerne te Venlo.

Deze Buitengewone Oproep Uitwendige Veiligheid hield verband met de zogenaamde "Sudetencrisis," (veroorzaakt door Hitler), die de aanleiding vormde voor een gedeeltelijke mobilisatie van het Nederlandse leger. Op 5 oktober 1938 werden Leen en Piet van Riel met groot verlof huiswaarts gezonden.

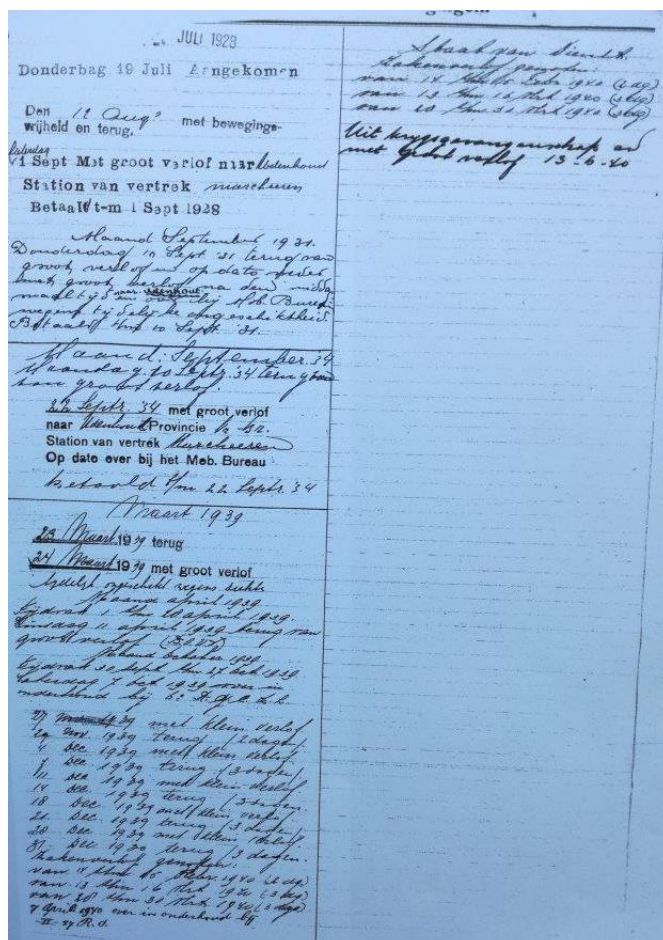
Op 23 maart 1939 werden beiden opnieuw teruggeroepen in werkelijke dienst voor een herhalingsoefening en andermaal gelegerd op de "Frederik Hendrik" kazerne. Op 24 maart werd Leen met groot verlof huiswaarts gezonden. Dit had te maken met tijdelijke ongeschiktheid wegens ziekte.

Op 11 april 1939 keerde Leen, samen met dienstmakker Piet van Riel, wederom terug onder de wapenen in verband met de zogenaamde "voormobilisatie." Ze werden in eerste instantie weer gelegerd op de "Frederik Hendrik" kazerne.

Leen is drie keer met zakenverlof geweest, dat hij kreeg vanwege de klompenmakerij die hij toen samen met zijn vader en broer had. Dit is uit de staat van dienst hieronder af te lezen.

In de maanden na de mobilisatie plaatste het leger militairen door het hele land en begon het met het voorbereiden van de verdediging voor een eventuele aanval..

Het Nederlandse leger was slecht bewapend en maakte gebruik van het geweer M 95, kaliber 6,5 mm. De 1^e levering was in 1896 door de Oostenrijkse Waffen-fabriksgesellschaft met bijbehorende bajonetten. Voor zover kon worden nagegaan zijn na de Eerste Wereldoorlog voor het Nederlandse leger geen geweren meer gemaakt. Vanaf 1937 werden de geweren op vrij grote schaal omgebouwd tot karabijnen. Dat zijn geweren met ingekorte loop en soms ook met een ingekorte schoudersteun, die makkelijker hanteerbaar zijn.

Staat van dienst van Leen.

Ook werd gebruik gemaakt van de Lewismitrailleur M 20 landmachtmodel met een blikken patroontrommel met een inhoud van 96 patronen.

De vuursnelheid was 450 schoten per minuut. De mitrailleurs waren vanaf 1935 voorzien van richtmiddelen tegen luchtdoelen.

Hiernaast ziet u op de foto een oefening met een Lewis-mitrailleur.

Op de lijst hieronder zijn de verlofdagen van Leen ook gespecificeerd. Onderaan is te lezen, dat de Nederlandse Staat door toedoen van Leen een koppel mist.

No. 218 Sub. 0

42
SCHOOL-GEWPLICHT

Voor echtheid gewaarmerkt.
17 Juli 1929
WV

CONTRÔLELIJST betreffende *Rooswens*
Ricardus, Josephus R.K.
Gedultswel R.K.

gewoon dienstplichtig.

III Aanteekeningen uit het Stamboek No. _____
Is van 10 Dec. 1926 in *1401* *Berbon*
den geweest bij den *Vrijw. Lst. laat*
St. d. l. j. bij Lst-verband *4-voorst.*

Vader *Wilhelmus*
Moeder *Roswens*
Geboren te *Aderhaar*
den *22. Augustus 19.08.*
Laatst gewoond te *Wierdenhout*

Langte } bij in dienst treden, 1, *0.05* M.
 } bij intrede van het 19de jaar, 1, _____ M.

Burgerlijke staat *ongehuwd*
Merkbare teekenen *geen*

Staat van dienst

Den 19. Juli 1918. ingelijfd als gewoon dienstplichtige van de 1ste d. l. j. 1918. uit de Gemeente Aderhaar. 1919. 1ste d. l. j. 1919. 1ste d. l. j. 1919. 1ste d. l. j. 1919. 1ste d. l. j. 1919.

10. Sept. 1918. 1918. met groot verlof
19. Sept. 1918. 1918. met groot verlof
23. Sept. 1918. 1918. met groot verlof
1918. 1918. terug
5. Oct. 1918. 1918. met groot verlof
23. Oct. 1918. 1918. terug
24. Nov. 1918. 1918. met groot verlof
11. April 1919. 1919. met groot verlof
2. Mei. 1919. 1919. met groot verlof
29. Mei. 1919. 1919. met groot verlof
7. Dec. 1919. 1919. met groot verlof
14. Dec. 1919. 1919. met groot verlof
18. Dec. 1919. 1919. met groot verlof
21. Dec. 1919. 1919. met groot verlof
28. Dec. 1919. 1919. met groot verlof
31. Dec. 1919. 1919. met groot verlof

Aanteekening uitvoering Invaliditeitswet.
Zie L. O. 1924, No. 344.

Voldoet aan art 223, 1o en 2o Invaliditeitswet (Besl. R.v.A. te _____ van _____, No.)
Voldoet niet

Premiecertificaat toegezonden aan R.v.A. te _____ op _____ over tijdvak van _____ tot _____

Premiecertificaat geweigerd, Schrijven R.v.A. te _____ van _____ 19___, No.

Bezwaren Ingezonden aan _____ d.d. _____ 19___, No.

Beslissing op de bezwaren d.d. _____ 19___, No. Schrijven van _____ d.d. _____ 19___, No.

(Inhoud der beslissingen te vermelden.)
abstammum van Roppel onderaan de kamer met Roppel

Leen en Piet van Riel bleven nu onder de wapenen en werden bij de Peel-Raamstelling gelegerd.

De Peel-Raamstelling

Leen Bouwens en Piet van Riel en behoorden tot het IIe (tweede) bataljon van het 17^e Regiment Infanterie, dat bij het uitbreken van de W.O. II gelegerd was in het vak Boekel van de Peel-Raamstelling.

Dit was een Nederlandse verdedigingslinie die in 1939 werd aangelegd en op 10 mei 1940, al op de eerste oorlogsdag, is gevallen. De stelling bevond zich achter de Maaslinie variërend van 9 km tot 21 km van elkaar.

De stelling begon aan de Maas, ter hoogte van Grave om via Mill, door de Peel en langs de Zuid-Willemsvaart aan de Belgische grens bij Weert te eindigen.

Langs het noordelijk deel had men een kunstmatige barrière aangebracht in de vorm van het Defensiekanaal dat reikte tot aan het riviertje de Raam bij Mill. Onder andere kazematten (een soort bunkers), prikkeldraadversperringen, vrije schootsvelden en loopgraven waren onderdeel van de verdediging.

Toen de Duitsers op 10 mei 1940 Nederland binnenvielen, werd op 10 en 11 mei op sommige locaties langs het Defensiekanaal fel gevochten. Met name de Slag bij Mill was hevig en duurde meer dan 24 uur.

In de archieven van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) zijn drie gevechtsverslagen te vinden van het IIe bataljon van het 17^e Regiment Infanterie. Deze tellen totaal 54 bladzijdes. Het is onbekend bij welke compagnie Piet van Riel en Leen Bouwens waren ingedeeld bij het IIe bataljon van het 17^e Regiment Infanterie. Daarom treft u hieronder een zakelijke samenvatting van deze drie verslagen aan, gemaakt door Henk Peters, de schrijver van dit artikel. De verslagen overlappen elkaar behoorlijk door ook melding te maken van het terugtrekken naar Veghel en het geeft dan ook goed weer wat beide soldaten meegemaakt kunnen hebben.

De volledige verslagen kunt u overigens vinden bij www.archieven.nl van het NIMH met de hieronder beschreven nummers.

490 Gevechtsverslagen en rapporten mei 1940– 524022. **Dagboek van de commandant** van het IIe bataljon van het 17^e Regiment Infanterie Reservekapitein kapitein G.J. Klompers, 19 bladzijdes.

490 Gevechtsverslagen en rapporten mei 1940– 524023. **Verslag van Reserve Kap. S. Klapwijk**, commandant van de 1e compagnie van het IIe Bataljon van het 17^e Regiment Infanterie, 8 bladzijdes.

490 Gevechtsverslagen en rapporten mei 1940– 524023. Verslag commandant van de 2e compagnie van het IIe Bataljon van het 17^e Regiment Infanterie. Niet aanwezig in het archief. Reden onbekend.

490 Gevechtsverslagen en rapporten mei 1940– 524023a. **Verslag van Kapitein T.W. Zouteriks**, commandant van de 3e compagnie van het IIe Bataljon van het 17^e Regiment Infanterie, 27 bladzijdes.

Samenvatting van Gevechtsverslagen van het IIe bataljon van het 17^e Regiment Infanterie.

Gevechtsverslag van Reservekapitein G.J. Klompers, de commandant van het IIe (2^e) bataljon van het 17^e Regiment Infanterie. Vak Boekel-Erp, breedte 9 km.

“Op 7 mei waren wij in de Peel-Raamstelling gelegerd in het vak Boekel-Erp. Bovendien waren we ook verantwoordelijk voor het gehele voorliggende defensiekanaal. De kazematten aan het defensiekanaal waren nog niet geheel gereed en ook niet telefonisch aangesloten.

Op 8 mei bleken de telefoonlijnen doorgesneden te zijn. Deze werden gerepareerd en er werd een intensieve lijnencontrole ingesteld. De lijnen hebben verder tot het verlaten van de stelling uitstekend gefunctioneerd.

9 mei. Ontvangst bericht van machtiging tot het verrichten van opruiming ten gerieve van de schootsvelden. Verdere activiteiten: Het houden van theorie met de soldaten over de taak in de stelling “standhouden tot het uiterste,” oefenen in paraatheid, voorbereidingen voor het vernietigen van het geheim archief en het verdelen van de munitie van het bataljon over de compagnieën.

10 mei. Rond 3.20 u: pioniers zijn op weg om de mijnevelden op scherp te stellen. Grote groepen vliegtuigen vliegen over onze stelling in westelijke richting. Herhaaldelijk worden formaties van 60 à 70 vliegtuigen geteld. Bruggen over het defensiekanaal moeten worden vernield. Er is echter geen springstof aanwezig, dus is dit provisorisch gedaan. Om 6.30 wordt een patrouille door luchtmitrailleurvuur bestookt. Er zijn geen verliezen. 8.30 Bericht: Vijand die in Nederlands uniform wordt gearresteerd, moet onmiddellijk worden geëxecuteerd. Rond 11.30 u komt het bericht dat Boxmeer is gevallen, dat recht tegenover ons vak ligt. 12.00 u: Hier en daar voor de stelling dalende parachutisten gemeld. Door de ijle bezetting en het verschuilen van de vijand in het terrein lopen patrouilles te groot gevaar om hier tegen op te treden. Om 14.40 u komt het bericht dat Boxmeer is heroverd. Naar aanleiding hiervan stijgt het moreel aanzienlijk. Om 18.10 u bericht: Boxmeer en St. Anthonis zijn gevallen. In de loop van de ochtend zijn de kapelaan uit Boekel en een pater uit Uden geestelijke bijstand komen verlenen. De aalmoezenier bevindt zich bij 15 G.B. Het eten in de stelling heeft een normaal verloop gehad. Bij Mill zijn herhaaldelijk reserves ingezet en we krijgen sterk het idee, dat we omsingeld worden als Mill valt. Intussen is de duisternis ingevallen. Van C-vak Erp komt het bericht dat we de stelling voor 00.00 u verlaten moeten hebben en ons moeten terugtrekken naar de Zuid-Willemsvaart. Omdat ik het bericht niet vertrouw, neem ik contact met hen op. Er ontstond vertraging door de afstand en we moesten veldgeschut, affuiten uit kazematten, noodrantsoenen en munitie achterlaten. Zoveel mogelijk is een en ander vernield. De terugtocht verliep tamelijk regelmatig. Tweemaal werd een Duitse lichtkogel uitgeworpen, waarbij alle beweging werd vermeden, daar een uitgestrekt terrein hierdoor verlicht werd.

11 mei. Bij het aanbreken van de dag rond 6.00 u waren de eerste troepen bij de Zuid-Willemsvaart. Nadat alle troepen de bruggen in Veghel en over het kanaal waren gepasseerd, werden deze opgeblazen, wat vooral bij de brug in Veghel nogal

een hevige uitwerking had. Om ongeveer 11 uur openden de Duitsers vanaf de overzijde het vuur, dat direct door ons beantwoord werd. Intussen verscheen ook een kleine tweedekker op geringe hoogte boven ons ter verkenning. Deze werd een aantal keren duidelijk geraakt. Waarschijnlijk was het gepantserd, want het was niet uit de lucht te krijgen. Zijn snelheid was gering. Het moreel van onze troep was hoog. We werden telkens hevig beschoten. Een vaandrig kwam melden, dat Franse pantserwagens onderweg waren. Toen ongeveer een uur later pantserwagens aankwamen en mensen in die richting liepen en zwaaiden, werd het vuur geopend en bleken het Duitse pantserwagens te zijn. De situatie werd onhoudbaar en we kregen het bevel om ons terug te trekken richting Sint Oedenrode. Een aantal mensen waren gedood en een deel van de manschappen was afgesneden en heeft zich moeten overgeven. *(Of Piet en Leen hierbij waren, is dus onbekend - H.Peters.)*

Op de terugtocht zijn we diverse andere troepenonderdelen gepasseerd o.a. van het 27^e en 13^e Regiment Infanterie en gingen we allen op weg naar Tilburg. Dat gebeurde per fiets, in auto's of gezeten op paardenwagens. Tot Best verliep alles goed, maar daarna waren de wegen niet meer door bomen gedekt. We werden intensief aangevallen door jagers met mitrailleurvuur. Hierdoor ontstond een onbeschrijfelijke wanorde en ravage. Om mij heen waren meerdere soldaten gedood en gewond. Paarden lagen dood op de weg of sloegen op hol, waarna ze verongelukten. Gewonden riepen om hulp en het kostte zeer veel moeite om auto's tot staan te brengen om hen mee te nemen. Hiervoor moest herhaaldelijk het pistool getrokken worden. Van boerderij tot boerderij werd teruggetrokken, omdat die dekking boden tegen mitrailleurvuur van Duitse jagers. Bij Moergestel trof ik de eerste Fransen aan op motoren en in pantserwagens. We bereikten Tilburg, maar ons werd gezegd dat het 17^e R.I. zich in Gilze-Rijen verzamelde. Daar bij het invallen van de duisternis aankomende, trof ik slechts enkelen van ons bataljon. Wij kregen de order naar Antwerpen te gaan via Baarle Nassau en Turnhout, want via Roosendaal was dat niet meer mogelijk. In Antwerpen was bijna het gehele overgebleven gedeelte van het bataljon verzameld in de Luchtbalkazerne. Een groot deel is vandaar via Breskens in Vlissingen terecht gekomen. Na de overgave van Walcheren zijn ze overgebracht naar 's-Hertogenbosch en daar gedemobiliseerd.

Een Duitse motormitrailleur verklaarde, dat bij Veghel moedige soldaten lagen, die geduchte schutters waren en dat zeer veel van zijn kameraden daar gesneuveld zijn. De weg Veghel-Sint Oedenrode bleek één der hoofdopmarswegen te zijn. Het is aan II-17e R.I. te danken dat deze opmars gedurende een hele dag is opgehouden. Wel wil ik aanstippen dat allen van II-17e R.I. van hoog tot laag, zonder uitzondering ten volle hun plicht hebben gedaan en een eervolle vermelding ten volle verdiend is door mijn bataljon.....”

Gevechtsverslag van Reserve Kapitein S. Klapwijk, commandant van de 1e compagnie van het IIe bataljon van het 17^e Regiment Infanterie, gemaakt op 18 februari 1947: Vak Boekel. Breedte 2 km Peel-Raamstelling.

“Op 10 mei om 3.30 u kregen we het sein: De vijand heeft de grens overschreden. Er zijn geen noemenswaardige gebeurtenissen te melden, behalve de overkomst van ontelbare vliegtuigen. De stellingen worden in orde gemaakt. De mannen wachten kalm en vastberaden de gebeurtenissen af. Tussen 19 u en 21 u waren we getuige

van het bombardement op Mill en werden onze stellingen onder mitrailleurvuur genomen door Duitse vliegtuigen. Om 20.30 u kregen we bevel om ons terug te trekken naar Veghel. Dit gaf grote problemen, omdat de trein niet ter beschikking was en de burgerbevolking al met hun have en goed op de vlucht geslagen was. Toevallig konden we de hand leggen op een voertuig met paard, zodat we 15.000 mitrailleurpatronen en enige kisten met handgranaten konden vervoeren. I-II-17 moest de achterhoede vormen.

Op 11 mei rond 05.00 u zijn we in Veghel aangekomen en onze taak was om de oversteek van de Duitsers over de Zuid-Willemsvaart te beletten. De brug bij Veghel werd opgeblazen wat flink wat schade veroorzaakte.

Te 11.30 u kwam er vijandelijk vuur uit het voorterrein en rond 15 u werd het erg heftig. De 15.000 mitrailleurpatronen raakten op en om 13 uur kreeg ik bericht, dat er binnen anderhalf uur munitie-aanvoer is en een Franse pantsergroep ons komt versterken. Rond 17 u is de munitie aangekomen en worden we bestookt met vijandelijke mortiergranaten. Om 17.30 worden op de rechtervleugel pantservoertuigen waargenomen. We denken dat het de Fransen zijn, maar dan worden we hevig onder vuur genomen door Duitse tanks. Rond 17.45 u bereikten deze tanks het laatste gedeelte van de compagnie die vlakbij de brug gelegen was. Tegen dit wapen was men volkomen weerloos en mitrailleurvuur had helemaal geen uitwerking. Men gaf zich krijgsgevangen. Opgemerkt mag worden, dat de manschappen dit pas deden na toestemming gevraagd te hebben aan mij, hun compagniescommandant. Gesneuveld zijn één luitenant, één sergeant, één kapitein en drie soldaten. Bovendien zijn enige soldaten ernstig gewond. Gezien het gevaar waaraan allen gelijkelijk blootgesteld stonden, moet dit verliescijfer als zeer gunstig beschouwd worden. In het algemeen mag met vreugde opgemerkt worden dat de houding van de troep kalm was, zich bewust van het gevaar, doch bereid zijn plicht te doen. Mijns inziens heeft van laag tot hoog iedereen zijn uiterste plicht gedaan.....”

Gevechtsverslag van Kapitein T.W. Zouteriks, commandant van de derde compagnie van het IIe bataljon van het 17^e Regiment Infanterie. Vak Boekel van de Peel-Raamstelling.

“Vanaf september 1939 werkte het II-17^e R.I. te Boekel aan de Peel-Raamstelling. Het bood zit- en lignissen en schuilmogelijkheden. Tussen de 2^e en 3^e rij prikkeldraad was een mijnenveld aangelegd en door het moerassige gebied ervoor, zou deze stelling onneembaar zijn. De kazematten, voorzien van drie schietgaten, waren door ontbrekende wegen slecht bereikbaar en hadden te weinig telefoonverbindingen, wat ik als zeer onverantwoord heb aangegeven. II-17^e R.I. was ingedeeld bij Vak Erp. Tijdvak 7-10 mei. Op dinsdag 7 mei kregen we het bevel: Stellingen volledig bezetten. Ik schafte 15 grote melkbussen aan voor watervoorziening in de kazematten en trof allerlei andere noodzakelijke voorbereidingen. Ook werden voortdurend de telefoonleidingen gecontroleerd, die moedwillig vernield waren. In de nacht van 9 op 10 mei hoorden wij het motorgeronk van vele vliegtuigen en wij dachten, dat dit een aanval op Engeland zou zijn. Maar al spoedig werd duidelijk, dat wij ons ernstig vergisten. Om 3.20 u kregen we het bericht dat Duitse troepen bij Boxmeer de grens overschreden. We zagen dat de stellingen voor ons zwaar werden gebombardeerd en ook het dorp Mill. We waren ontzet en hadden het angstige voor gevoel dat wij door vliegtuigbommen afgeslacht zouden worden. Mijn mannen

hielden zich goed, waren met hun gedachten bij hun geliefden, baden in stilte en er werden ook nog een aantal potloodkrabbels voor thuis geschreven.

Op 10 mei om 23.00 u kwam het bevel om ons via de weg Venhorst-Boekel-Erp naar Veghel terug te trekken, waarbij voorraden en munitie, die we niet mee konden nemen, werden vernietigd. Onbegrijpelijk dat we deze Peel-Raamstelling zonder slag of stoot moesten verlaten.

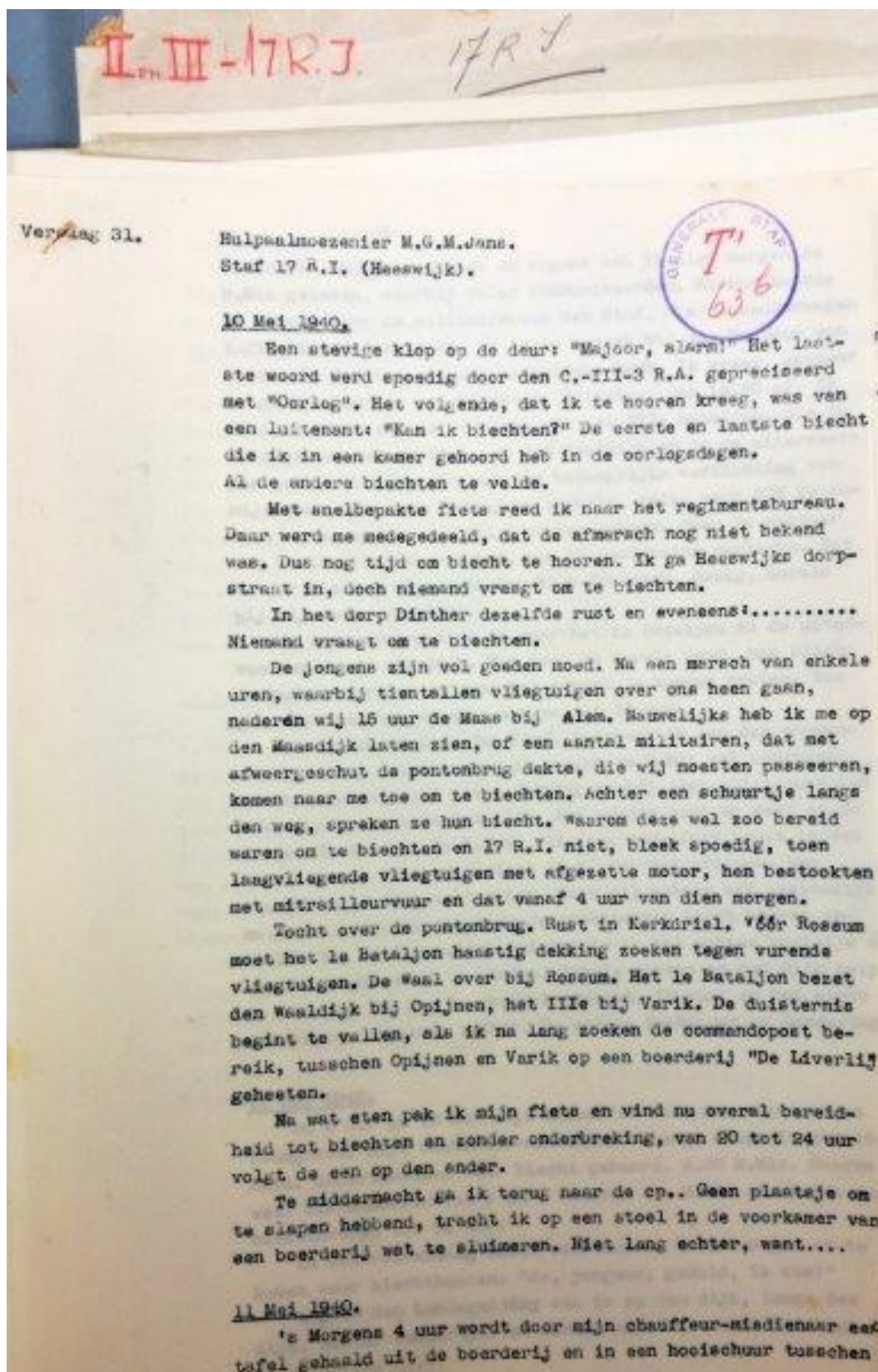
11 mei. Bij het aanbreken van de dag werd de brug van de Zuid-Willemsvaart bij Veghel gepasseerd. In het gehucht Zijtaart werd appèl gehouden en heb ik mijn manschappen laten eten en rusten. Mijn luitenant moest voor alle manschappen een fiets vorderen. Het moet een rijwielcompagnie worden, die zich snel kan verplaatsen. Maar voor het zover is, zijn de Duitsers al in aantocht en ontstaan hevige vuurgevechten, waarbij diverse mannen sneuvelen. Even denken we nog steun te krijgen van Franse pantserwagens, maar dit blijken Duitsers te zijn. De toestand wordt onhoudbaar en we krijgen opdracht terug te trekken naar Sint Oedenrode. Aangezien wij fietsen hebben, moeten wij de aftocht dekken. Voorbij Best richting Oirschot is het één grote chaos met doden en gewonden door aanvallen van de Duitse Messerschmitts. Verderop was de weg Tilburg-Gilze ook kapot wat het fietsen erg vermoeiend maakte.

12 mei. Om 6.00 u waren we weer op en volgden de vroegmis. Via het Mastbos, Meerle en Hoogstraten fietsten we naar Antwerpen, waarbij we onderweg diverse malen aangevallen werden door vliegtuigen. Zonder uitvallers kwamen we daar aan en werden ondergebracht bij de Luchtbalkazerne. Het wemelde hier van de Nederlanders en we kregen blikjes met vlees, die met een mes open gepeuterd konden worden. Ik wilde eens rustig slapen en deed dit niet in deze drukke kazerne, maar bij particulieren.

Toen ik op 13 mei 's morgens wakker werd, bleek, dat mijn manschappen die avond nog vertrokken waren richting Breskens. Ik kon hen niet meer bereiken en moest bij Terneuzen omkeren en sloot me aan bij andere troepen. Via Duinkerken en Caen, kwamen we op 10 juni aan in Brest. Daar ontmoetten we kapitein van Rijn, de gezagvoerder van SS Flensburg. Op 15 juni om 22.15 u voerden we met dit schip naar Engeland met ongeveer 100 Nederlanders aan boord, maar zonder konvooi, bewapening en reddingsmiddelen. Ternauwernood ontsnapten we nog aan een Italiaanse duikboot. Op 19 juni 1940 om 14.00 u werd geankerd in Newport. Een urenlang onderzoek volgde, bagage werd onderzocht, vragen gesteld en papieren bestudeerd. Hulde aan de kapitein van de Flensburg. Want hoewel het schip niet was ingericht voor zo'n 100 personen heeft het ons aan niets ontbroken....."

Heel informatief is het navolgende volledige verslag van hulpaalmoezenier M. Jans van de Staf van het 17^e Regiment Infanterie, die aanwezig was bij het Ie en IIIe bataljon. Ofschoon hij niet aanwezig was bij het bataljon van Piet van Riel, geeft dit verslag een goed tijdsbeeld, waaruit blijkt, dat het katholieke geloof een grote rol speelde. Bovendien geeft het ook een inkijk in de angst bij de soldaten en onderschrijft het de uitspraak: "In tijden van nood leert men bidden."

Verslag van hulpaalmoezenier M. Jans.

allerlei landbouwmachines en wagens heb ik dien morgen de H.Mis gelezen, waarbij velen communiceerden. Hierna hoorde ik biecht voor de militairen van den Staf. Als de keukenwagen koffie heeft verstrekt, ga ik op bezoek bij den Pastoor van Varik. In Opignen is geen katholieke kerk. Ik vraag, wanneer er gelegenheid is tot biechten. Zaterdag, van 14.30 af. Ik deel dit mede aan de soldaten van het IIIe Bataljon, die in de omgeving van de Kerk, op den Waaldijk en in de uiterwaarden gelegerd zijn. Dit was een belangrijke verlichting van mijn taak, die twee bataljons omvatte, welke voor 90% katholiek waren en dus veel tijd zouden vragen. Maar de pastoor van Varik dit deel overnam, wat ik eenigszins verlicht. Tot 23 uur hielden mijn soldaten Zijn Zereerw. bezig, zooals hij mij later vertelde.

Na deze afspraak ga ik naar het Ie Bataljon in de uiterwaarden en op den dijk. Het doet de kerels goed, hun biecht te kunnen spreken en over hun zorgen te kunnen praten. Zoo gaat het van den vroege morgen tot 18 uur.

Teruggekeerd naar den Staf, bespreek ik met den commandant, uur en plaats, waar ik morgen de H.Mis zal opdragen. Een boomgaard geeft goede dekking en hij ligt juist tusschen het eerste en derde bataljon. Men wurtje rust en weer op de fiets. Ik kom bij de P.A.G., die een modelfort bouwt in een becht van de Waal. Materiaal ligt voor het grijpen, een steenfabriek ligt achter hen. Voor mij echter ook geestelijk materiaal. Midden tusschen de steentasten wordt biecht gehoord. Bij de ingevallen duisternis is het echter moeilijk de mitrailleursnesten te vinden. Enkele posten op den dijk help ik ook nog. De dag is overvol geweest. Ik vind op het stroo een plaats en slaap lekker. De eerste nachtrust na Donderdag!

Op weg om naar te rijden, hoor ik het volgende bericht:

12 Mei 1940.

Om 6 uur ga ik met mijn miskoffer naar den afgesproken boomgaard. Mijn chauffeur-misdienaar brengt alles in gereedheid. Ondertusschen weer biecht gehoord. 6.30 H.Mis. Daarna weer biechthooren tot 9 uur, wederom een H.Mis en daarna weer biechthooren tot 11 uur.

In den voormiddag komen voortdurend telefoontjes om te komen voor biechthooren. "Ja, jongens, geduld, ik kom!"

Gensch den Zondagmiddag sta ik op den dijk, langs den dijk, achter schuurtjes en achter auto's, totdat het begint te donkeren.

13 Mei 1940.

Zes uur ben ik weer in den Boomgaard, om de H.Mis te lezen. Daarne weer biechthooren tot 10 uur, Nauwelijks op de op. terug wordt ik getelefoneerd om biecht te hooren bij III-3 R.A. tusschen Opijnen en Varik. Daar was nog niemand geweest. Elf uur op weg, en onderweg nog biecht gehoord bij de wachtposten. Bij de eerste batterij staat alles en queue, als ik achter een boerderij sta om biecht te hooren. Bij de tweede batterij, die in een boomgaard is opgesteld, wordt de biecht even onderbroken, omdat een vliegtuig mitrailleurend overkomt. Derde batterij ligt in een bosch. In een sloot, achter een dikke boom is mijn veldbiechtstoel. Als allen geweest zijn, word ik teruggebracht naar den Commandant van de batterij, die juist zijn bevelen geeft tot den opmarsch. Ook 17 R.I. zal dus optrekken, haastig eet ik wat en kom nog juist op tijd, om mij bij de colonne aan te sluiten.

14 Mei 1940.

Na dezen nachtmarsch komen wij tegen 5 uur in Leerdam. De R.K. pastorie zal mijn kwartier worden. Enkele uren neem ik rust. De bel gaat. "Soldaten willen biechten". De mannen gaan voelen, dat het dreigender wordt en velen zitten schreiend in de spreekkamer. Den ganschen voormiddag is het één komen en gaan. Als er niemand meer is in de spreekkamer, ga ik in de stad, om daar de mannen weer op te zoeken. In de verschillende Protestantsche kerken vind ik ze, ze zitten of liggen te rusten. Hier spreken ze hun biecht achter een pilaar, in de bank, in het portaal, etc..

In den nasiddag vertrekken de bataljons naar de stellingen buiten Leerdam. Wij zijn er nu van overtuigd, spoedig met den vijand slaags te zullen raken. Mijn miskoffer, die in mijn auto staat, wil ik daarom bij mij hebben.

Op weg om hem te halen, hoor ik het treurige bericht:
"Wapens neer!!"

Het hierboven vernoemde 17^e Regiment Infanterie Ie en IIIe bataljon waren aan de Waal gelegerd. Uit de documenten blijkt, dat deze legeronderdelen nauwelijks verliezen hebben geleden.

U kunt dus zelf bedenken, hoe groot de angst onder de meeste soldaten van de Peel-Raamstelling moet zijn geweest en hoe Piet van Riel en Leen Bouwens dit ervaren moeten hebben.

Leen als krijgsgevangene te Neubrandenburg.

Na de capitulatie van hun legeronderdeel moesten Leen Bouwens en Piet van Riel hun wapens en munitie inleveren. In welke gemeente en op welke datum dat gebeurde, is helaas onbekend.

Daarna zijn ze als gevangenen op transport gesteld naar het krijgsgevangenenkamp in Neubrandenburg (D). Het is onduidelijk, waarom zij tweeën afgevoerd werden naar Duitsland, omdat dit meestal gold voor beroepsmilitairen of militairen met een hogere rang dan soldaat.

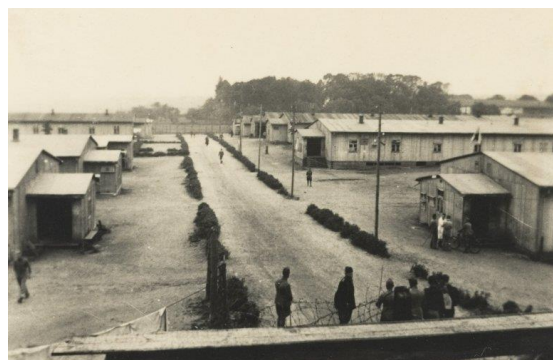
Kamp Neubrandenburg was tijdens de Tweede Wereldoorlog een krijgsgevangenenkamp op het voormalige landgoed

Fünfeichen in Mecklenburg. Het was tot 1938 in bezit van de joodse Olga von Maltzahn. Het lag 110 km ten noorden van Berlijn en 120 km ten westen van de Poolse havenstad Stettin.

Het kamp was in 1939 opgericht als Stalag II A Neubrandenburg en werd in 1940 uitgebreid met Stalag II E Neubrandenburg om officieren onder te brengen. Later werd het nog meer uitgebreid en vanaf 1944 Stalag 671 Neubrandenburg genoemd. Om het kamp was een muur met geschutstorens en het bestond uit houten barakken.

De eerste gevangenen waren Polen, die op 12 september 1939 binnengebracht werden. In de loop van de oorlog werden er gevangenen van tien verschillende nationaliteiten ondergebracht.

Volgens een verslag werden al in mei 1940 zo'n 2500 Belgische en Nederlandse krijgsgevangenen in Maastricht verzameld en te voet via Sittard naar Heinsberg gebracht. Dat is een afstand van ongeveer 30 km. Het zou mogelijk kunnen zijn, dat Piet en Leen hier ook bij zaten.

Kamp Neubrandenburg.

In Heinsberg moesten de 2500 gevangenen in goederenwagons stappen. Achttien uur later waren ze in een transitkamp in Hemer, 20 km ten zuidoosten van Dortmund. Dit is een afstand van zo'n 140 km. Dat betekent dat er onderweg veel oponthoud is geweest met alle gevolgen van dien wat betreft eten, drinken, sanitair en hygiëne. Op 17 mei werden ze naar Neubrandenburg afgevoerd.

Bij aankomst kregen de gevangenen een nummer. Piet had nr. 30014, zoals uit zijn Personalkarte blijkt. Het is volgens het NIMH vrij uitzonderlijk dat zo'n kaart nog aanwezig is. Daarom is het ook niet verwonderlijk dat die van Leen Bouwens ontbreekt. Als beroep gaf Piet op, dat hij stoker was, terwijl hij toch perser bij de Philitefabriek van Philips was.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Personalkarte II: Wirtschaftliche Angaben Kriegsgefangenenlager: Neubrandenburg Name: <i>Piet Riel</i> Vorname: <i>Pietrus Wilhelmus</i> Geburtsort und -ort: <i>19-1-08 Nieuwendijk</i> Staatsangehörigkeit: <i>Niederl.</i>													Besetzung des Arbeitsamtes Nr. <i>30014</i> Lager: <i>Stalag II A</i> Buchstabe: <i>R.</i> Dienstgrad: <i>Soldat</i> Zivilberuf: <i>Perser</i> Berufs-Gr.: <i>W</i> Grad der Arbeitsfähigkeit:												
a) Private Geldmittel																									
Datum	Den Kriegsgefangenen abgenommene Beträge in Gulden		Verbindungen in Gulden		Geldlohn in M. A.		Sonstige Einnahmen in M. A.		Militärlohn in M. A.		Wachstammlohn in M. A.		Wachstammlohn in M. A.		Wachstammlohn in M. A.		Wachstammlohn in M. A.		Wachstammlohn in M. A.		Wachstammlohn in M. A.		Wachstammlohn in M. A.		
b) Abgenommene Wertgegenstände																									
Datum	Näherer Beschreibung		Kaufpreis in M. A.		Kaufpreis in M. A.		Kaufpreis in M. A.		Kaufpreis in M. A.		Kaufpreis in M. A.		Kaufpreis in M. A.		Kaufpreis in M. A.		Kaufpreis in M. A.		Kaufpreis in M. A.		Kaufpreis in M. A.		Kaufpreis in M. A.		

De krijgsgevangenen werden in barakken ondergebracht, 42 mannen per kamer, waar 14 stapelbedden stonden.

Eind mei werd een verzoek van de gevangenen ingewilligd en kwam een Duitse priester een mis lezen. Ruim 3000 Nederlandse gevangenen woonden de mis bij. Het altaar was gemaakt van aardappelkisten.

Personalkarte van Piet van Riel.

In juni 1940 mochten de Nederlanders per trein terug naar Nederland. Twee dagen later arriveerden ze in Arnhem, waar ze onderdak kregen bij de bevolking. Vandaar reisden zij verder naar huis. Op de dienstplichtkaart van Leen Bouwens is af te lezen, dat hij op 13 juni 1940 met groot verlof huiswaarts gezonden werd. Op de kaart van Piet staat de datum 15 juni 1940.

Cees Bouwens vertelde:

“Mijn vader kwam na de demobilisatie sterk vermagerd terug en werd door dokter Lobach op de Bosscheweg opgehaald en naar huis gebracht. Vader heeft nooit over deze periode willen praten. Dat onderwerp was een taboe in ons gezin.”

Mobilisatie-Oorlogskruis

Dat is waarschijnlijk ook de reden, dat Leen nooit het Mobilisatie Oorlogskruis heeft aangevraagd, want zijn naam komt niet voor in het desbetreffende archief.

Deze onderscheiding is bestemd voor militairen en oud-militairen, die na 6 april 1939 en voor 20 mei 1940 gemobiliseerd waren. Voor het kruis moest overigens wel fl. 7,50 betaald worden ! Voor zover de schrijver van dit artikel heeft na kunnen gaan, voldoet Leen wel aan de gestelde criteria

Dat veel gemobiliseerde militairen in aanmerking kwamen voor dit Oorlogskruis is nooit tot de Nederlanders doorgedrongen. Daarom wordt het Mobilisatie Oorlogskruis tot op heden nog steeds aan inmiddels hoogbejaarde veteranen toegekend. De minister van Defensie kan de onderscheiding ook postuum toekennen.

Leen na de Tweede Wereldoorlog.

Leen wilde niet praten over wat hij tijdens de oorlog en in het krijgsgevangenkamp meegemaakt had. Hij hervatte zijn werk als kantonnier en hielp ook in de klompenmakerij.

Leen (l.) en zijn broer Janus.

*Het gezin Bouwens. Met de klok mee vanaf linksonder:
Sjaan, Cees, Corrie, Wim, Joke en Jan.*

Leen begon te tobben met zijn gezondheid. Hij had last van ernstige maagklachten en heeft daarvoor nog een tijd in het ziekenhuis gelegen.

Het bezoeken was een heel gedoe, want er mochten niet meer dan twee personen aan zijn bed zijn.

Zoon Cees kan zich nog goed herinneren dat hij als klein manneke door de portier in de gaten gehouden werd, dat deze regel niet overtreden werd.

Leen stierf op 23 april 1955 in de jonge leeftijd van 46 jaar.

Gedachtenisprentje van Leen.

De familie Bouwens na het overlijden van Leen.

Na het overlijden van Leen bleef het werk op de klompenmakerij gewoon doorgaan. Oom Janus deed het meeste werk, maar de kinderen van Leen hielpen mee, door onder andere hout te zagen.

Dochter Sjaan verongelukte helaas op 14 oktober 1961 op 19 jarige leeftijd op honderd meter afstand van huis.

Zij reed op de fiets en sloeg plotsklaps linksaf het Kuilpad in. Een achteropkomende automobiliste kon haar helaas niet meer ontwijken.

Het overlijden van Sjaan had een grote impact op het gezin en het verdriet was dan ook groot.

Langzamerhand ging het slechter met de verkoop van klompen, omdat de mensen gewone schoenen gingen dragen.

Op 28 juli 1967 werd het bedrijf daarom gesaneerd.

Dat betekent, dat men een vergoeding kreeg, maar dat op het betreffende adres geen nieuwe klompenmakerij meer mocht komen. Hiervoor ondertekende Janus het bedrijfsbeëindigingscontract.

BEDRIJFSBEËINDIGINGSCONTRACT

De Stichting Ontwikkeling en Sanering voor het Midden- en Kleinbedrijf, gevestigd te 's-Gravenhage, ten deze domicilie kiesende te Amsterdam, Burg. Hoggwerstraat 1183-1187, hierna te noemen de Stichting, ter ene zijde,

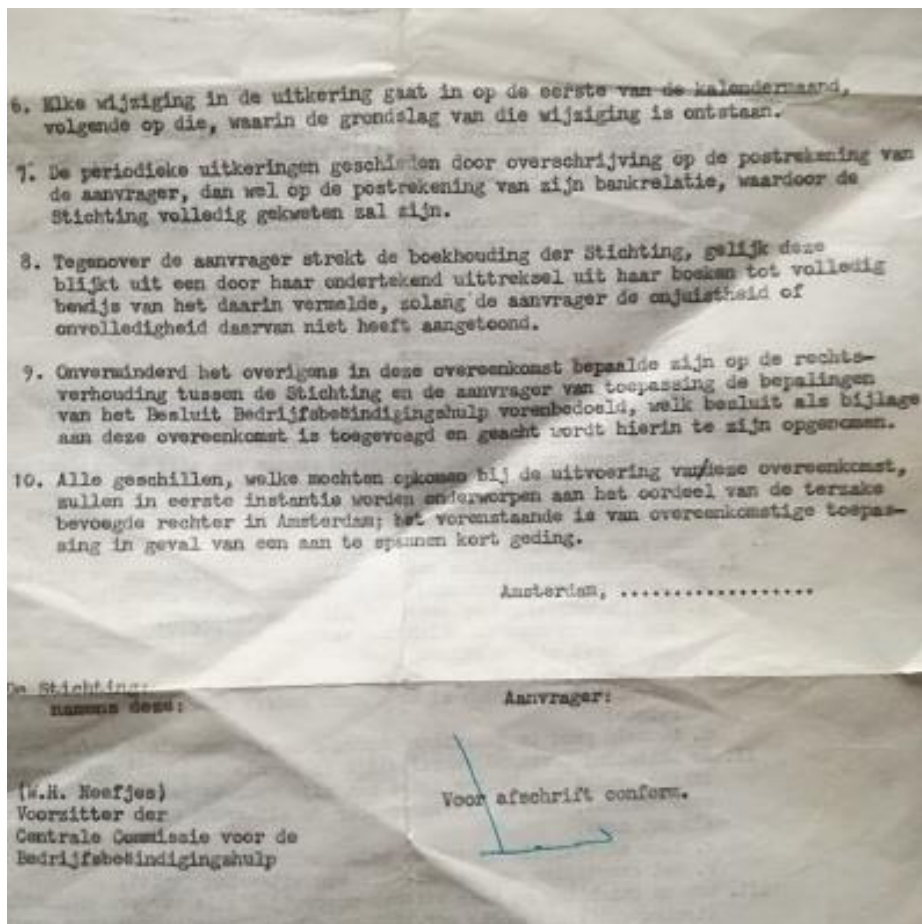
en
Adrianus Josephus Bouwers, wonende te Odenhout, Kull 8, geboren 12 mei 1907, hierna te noemen aanvrager, ter andere zijde;

gelet op de beslissing d.d. 23 juli 1967, genomen op de aanvraag voor bedrijfsbeëindigingshulp;

verklaren te zijn overeengekomen als volgt:

1. Aanvrager verplicht zich om al zijn ondernemersactiviteiten, omvattende de uitoefening van onder meer de klompensmakerij, te beëindigen en alle daartoe strekkende maatregelen te nemen, zoals onder meer:
het verwijderen en blijvend verwijderd houden van alle bedrijfsmiddelen (zoals handelsvoorraad, winkel- en/of werkplaatsinventaris, reclame-aanduidingen, bedrijfstransportmiddelen) uit het bedrijfspand op voormeld adres;
2. De aanvrager verplicht zich voorts om:
 - I. niet zonder voorafgaande schriftelijke goedkeuring van de Stichting
 - a. in de toekomst (wederom) als ondernemer op te treden;
 - b. het (bedrijfspand op voormeld adres te verkopen, in welk geval van verkoop een tevoren door de Stichting vastgesteld kettingbeding in de koopovereenkomst moet zijn opgenomen;
 - c. het (bedrijfspand op voormeld adres te verhuuren af op andere wijze ten gebruikte door derden af te staan, anders dan als woonruimte en/of opslagruimte;
 - d. bedoeld pand te gebruiken anders dan als woonruimte en/of opslagruimte;
 - II. de Stichting terstond schriftelijk in kennis te (deem) stellen van elke wijziging, welke van belang is of kan zijn voor de juiste uitvoering van deze overeenkomst, in het bijzonder voor de uitkering of de betaling daarvan, zoals met name:
 - a. elke adreswijziging van de belanghebbende;
 - b. het overlijden van degene, die een uitkering geniet;
 - III. aan de Stichting op haar verzoek onverwijld alle verdere inlichtingen te verstrekken, die zij nodig oordeelt voor de uitvoering van deze overeenkomst.
3. Met ingang van de kalendermaand, volgende op die, waarin de aanvrager ten genoegen van de Stichting heeft aangetoond, dat de ondernemersactiviteiten, genoemd onder 1., zijn gestaakt, ontvangt hij - onverminderd het hierna bepaalde - een periodieke uitkering, als genoemd in de artikelen 8 en 9 van het Besluit Bedrijfsbeëindigingshulp d.d. 20 februari 1967 (zoals dit is gewijzigd d.d. 24 mei 1967).
4. Het recht op de uitkering vervalt, zodra de aanvrager handelt in strijd met het onder 2. bepaalde.
5. Aan aanvrager gedane betalingen kunnen als onverschuldigd worden teruggevorderd door de Stichting, indien bij de aanvraag door aanvrager verstrekte gegevens onjuist blijken te zijn geweest of indien gehandeld is of wordt in strijd met het onder 2. bepaalde.

Bedrijfsbeëindigingscontract.

Moeder Bouwens overleed op 4 juli 1986 na een kortstondige ziekte in de gezegende leeftijd van 80 jaar.

†
Ter dankbare herinnering aan
**Henrica Johanna
van Groenendaal**
weduwe van
LEONARDUS JOSEPHUS BOUWENS

Geboren 24 mei 1906 te Berkel-Enschot.
Overleden 4 juli 1986 te Tilburg, voorzien
van het Sacrament der Zieken.

Wat is het toch allemaal vlug gegaan.
We hebben nog maar zojuist de 80-ste verjaardag van moeder en oma mogen vieren. Maar zoals zo vaak in het leven, lag ook voor moeder vreugde en verdriet dicht bij elkaar. Ze werd zo ziek dat ze opgenomen moest worden in het ziekenhuis. Toch verlangde ze weer gauw thuis te zijn, want ze was zo graag bij haar kinderen en kleinkinderen.
De mens wikt, maar God beschikt. We hebben met haar de Sacramenten van de Zieken gevierd, heel bewust.

Moeder en oma is nu niet meer bij ons. We kunnen het haast niet begrijpen. Want moeder was zo'n fijn mens, ze was in al haar eenvoud, een sterke vrouw. Een sterke vrouw ook, omdat ze zo gelovig was. Daarin heeft ze de

kracht gevonden om zolang alleen voor haar gezin te zorgen en het verlies van haar man en dochter te verwerken.
Hoe dikwijls heeft ze niet de naam van O.L. Heer op haar lippen gehad, ook de laatste dagen van haar leven.

Ofschoon we bedroefd zijn om haar heengaan, zijn we de hemelse Vader ook dankbaar voor de gave van zulk een moeder. Zij heeft ons steeds het goede voorgelaten, zich altijd ingezet voor de ander en onophoudelijk voor ons gebeden.
Zij had veel oog voor de natuur en alles in het leven had haar belangstelling.

Moeder en oma, vraag nu bij Christus voor ons dat geloof en vertrouwen, waarin gij ons bent voorgegaan, zodat wij kunnen leven in dienende liefde voor elkaar.
Moeder, Oma, bedankt voor alles.

Voor uw belangstelling en medeleven bij het overlijden en de begrafenis van moeder en oma, betuigen wij u onze oprechte dank.

Kinderen en kleinkinderen Bouwens

Hoe verging het zijn dienstmakker Piet van Riel ?

Piet van Riel, geboren op 19 januari 1908 in Udenhout, was tuinman bij huize Vincentius. Hij verhuisde in 1931 naar Eindhoven, waar hij ook tuinman was.

In juni 1935 huwde hij met Hendrika (Riek) van der Bruggen uit Helvoirt. Het huwelijk bleef kinderloos.

Vanaf 1938 werkte hij bij Philips als perser bij de Philitefabriek, waar producten werden gemaakt voor o.a. de elektronische industrie en huishoudelijke artikelen.

De dienstmakers

Leen Bouwens

en

Piet van Riel.

Nadat Piet in juni 1940 door de Duitsers vrij was gelaten, ging hij in het verzet.

Neef Ad van de Wouw, die toen 8 jaar was, heeft het volgende van horen zeggen: *“Mijn oom Piet zat samen met Leen Bouwens in dienst. Piet en Leen zijn toen krijgsgevangenen geweest en hebben dit als zeer slecht ervaren. Na de demobilisatie kwam oom Piet sterk vermagerd terug.*

Zijn onderdrukking toen door de Duitsers heeft bij hem flinke haatgevoelens gekweekt. Toen hij weer thuis was en bij Philips werkte, is hij bij het verzet gegaan. Wat hij daar precies deed, ben ik nooit aan de weet gekomen. Het schijnt dat het iets te maken had met voedselbonnen voor onderduikers.....”

Een speurtocht naar het verzetsverleden van Piet om aan de weet te komen, wat zijn activiteiten daarbij precies waren, gaf geen uitsluitsel. Eigenlijk is dit wel logisch, omdat verzet plegen in het geheim gebeurde.

Wel is de Eindhovense verzetsgroep "Knokploeg Sander" bekend. Deze deed in de regio diverse overvallen o.a. op het gemeentehuis in Eersel en in Bladel. Hier werden ten behoeve van onderduikers 35.000 bonkaarten gestolen. Ook was deze groep begin september 1944 nauw betrokken bij de grondige vernieling van de spoorlijnen Eindhoven-Den Bosch, Eindhoven-Tilburg en Eindhoven-Valkenswaard.

Op zaterdag 16 september begon de bevrijdingsactie Market Garden en op maandag 18 september werd Eindhoven bevrijd. Samen met de geallieerde troepen vochten de verschillende verzetsgroepen in ongeorganiseerd verband tegen de Duitsers. Zij vielen wel onder de op 5 september 1944 in Brussel opgerichte Binnenlandse Strijdkrachten, die geformeerd waren uit leden van het verzet (Knokploegen) tijdens de Tweede Wereldoorlog. Dit verklaart ook waarom Piet van Riel één dag na de bevrijding van zijn woonplaats al zo snel bij gevechtshandelingen betrokken was.

De Leenderbossen moesten gezuiverd worden van Duitse troepen, omdat zij een aanval konden doen op de smalle corridor tussen Valkenswaard en Eindhoven, waardoor de aanval op Arnhem groot gevaar liep. Daarbij sneuvelde Piet op 19 september 1944 bij het landgoed Valkenhorst.

Piet werd in het bijzijn van zijn strijdmakkers begraven op het kerkhof St. Lambertus te Gestel, gemeente Eindhoven. Na het overlijden van zijn vrouw in 1976 is het graf van Piet overgebracht naar Nationaal Ereveld Loenen (bij Apeldoorn).

Piet van Riel staat vermeld op het Philipsmonument en het Bevrijdingsmonument te Eindhoven en in de Gedachteniskapel Stoottroepen te Beneden-Leeuwen. 't Schoor heeft nu een levensbeschrijving en portret van Piet van Riel toegevoegd op de website van de Oorlogsgravenstichting, de digitale Eregalerij Brabant en op Wiki Udenhout.

Natuurlijk hoort zijn naam ook in ons Mariakapelletje op het gedenkbord te staan. Gerard van Alem heeft daarom de naam *P.W. van Riel* hierin gebeiteld.

Op 19 januari 2018 - precies 110 jaar na zijn geboortedag - is tijdens een sfeervolle plechtigheid en in het bijzijn van familieleden de naam van *P.W. van Riel* onthuld in het kapelletje aan de Schoorstraat, zodat wij hem niet zullen vergeten.

Gedenkbord met de naam P.W. van Riel.

Geraadpleegde bronnen.

Interview met:

Cees Bouwens, Udenhout.
Ad van de Wouw, Udenhout.
Frans Timmermans, Maarheeze.

Overige bronnen:

Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) www.bhic.nl

H. Snijder, archivaris van het **Regionaal Historisch Centrum te Eindhoven**
info@rhc-eindhoven.nl [Diverse documenten en een foto.](#)

Ministerie van Defensie, Dhr. H. van Bruggen, medewerker Onderzoek van het Semi-statisch Informatiebeheer. H.v.Bruggen@mindef.nl, Documenten en informatie over o.a. de dienstplichtkaart, medaille voor O en O, informatie 17^e Regiment Infanterie en het Mobilisatie Oorlogskruis.

Ministerie van Defensie, Semi-statisch Informatie Beheer, SIB.Kerkrade@mindef.nl
Documenten over de militaire dienstperiode.

Nederlandse Vuurwapens Landmacht en Luchtmacht 1895-1940, G. de Vries en B.J. Martens, Uitgeverij de Bataafsche Leeuw, Amsterdam 1993.

Het Grote Gebod gedenkboek van het Verzet in LO en LKP, deel 1, blz. 418-419, 584 t/m 587. Derde druk. Uitgave: H.Kok, Kampen 1979

Het Grote Gebod gedenkboek van het Verzet in LO en LKP, deel 2, blz. 577 t/m 588. Derde druk. Uitgave: H.Kok, Kampen 1979.

Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH), Drs, Willem Smit, WCM.Smit@mindef.nl info@archieven. Tel: 070-3165836 website: www.nimh.nl
490 Gevechtsverslagen en Rapporten 524022, G. Klompers, 19 bladzijdes.
490 Gevechtsverslagen en Rapporten 524023, S. Klapwijk, 8 bladzijdes.
490 Gevechtsverslagen en Rapporten 524023a, T.W. Zouteriks, 27 bladzijdes.
Collectie Krijgsgevangenen 1940-1945, Toegangsnummer: 402, Personalakte P.W van Riel.

Bezoek aan het Nationaal Archief in Den Haag. www.gahetna.nl
17 Regiment Infanterie, 1940, Nr. Archiefinventaris: 2.13.196,
Inventarisnummer : 3448.
Mobilisatie Oorlogskruis: Brey-Broekhuis, Nr. Archiefinventaris: 2.13.184,
Inventarisnummerr: 506.
Mobilisatie Oorlogskruis: Rek – Rietmeijer, Nr. Archiefinventaris: 2.13.184,
Inventarisnummer: 577.
Ordedienst Binnenlandse strijdkrachten, Nr. Archiefinventaris: 2.13.137,
Inventarisnummer: 3776.
De strijd op Nederlands Grondgebied tijdens de Wereldoorlog II.

Bezoek aan Nationaal Ereveld Loenen.

Bezoek aan het Philipsmonument te Eindhoven.

Bezoek aan het Bevrijdingsmonument te Eindhoven.

Bezoek aan de Gedachtenisskapel Stoottroepen, Pastoor Zijlmansstraat in Beneden-Leeuwen.

Fotomateriaal:

Familiefoto's Cees Bouwens, kaft, blz.3, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 15, 26 en 31.

Familiefoto's Frans Timmermans, Maarheeze, blz. 29.

Henk Peters, blz. 23, 24, 31 en de foto's van archieven en familiestukken.

Familiestukken:

Hiervan mocht de schrijver van dit artikel foto's maken. Deze familiestukken zijn door Cees Bouwens aangeleverd in de vorm van een getuigschrift, trouwakte en een trouwboekje, gedachtenisprentjes en een bedrijfsbeëindigingscontract.

Fotorechten:

Mochten onbedoeld foto's zijn opgenomen waaraan ons onbekende rechten zijn verbonden, dan kan contact opgenomen worden met 't Schoor, Heemcentrum voor Udenhout en Biezenmortel. Verder staat het iedereen vrij om gedeeltes uit dit artikel over te nemen, mits met juiste bronvermelding.

't Schoor
Heemcentrum voor
Udenhout en Biezenmortel
Aangesloten bij Brabants Heem en De Kleine Meijerij

Dankwoord.

Voor 't Schoor, Heemcentrum voor Udenhout en Biezenmortel, heb ik een onderzoek gedaan naar het leven van de in Udenhout geboren Piet (Petrus Wilhelmus) van Riel, die in 1931 verhuisd was naar Eindhoven.

Hieruit bleek dat hij een verzetsman was en een dag na de bevrijding van zijn stad sneuvelde.

Bij het begin van dit onderzoek, dat uitmondde in een artikel van 57 bladzijdes, bleek, dat Piet van Riel in dienst had gezeten met Leen Bouwens.

Daarom vroeg ik bij de diverse instanties van het Ministerie van Defensie niet alleen officiële stukken aan over Piet, maar tevens over Leen.

Met behulp van Cees Bouwens heb ik zo het leven van zijn vader kunnen reconstrueren, waarbij nadrukkelijk het zwaartepunt kwam te liggen op de dienstperiode van vader Leen.

Naast Cees Bouwens ben ik iedereen, die op welke wijze dan ook bijgedragen heeft om het schrijven van dit artikel mogelijk te maken, zeer erkentelijk. Ik wil hen dan ook hartelijk danken voor hun bereidwillige medewerking.

Udenhout, 19 januari 2018.

Henk Peters,

mede namens 't Schoor, Heemcentrum voor Udenhout en Biezenmortel.

De naam van Leen Bouwens en van Piet van Riel, alsmede het artikel over hen, kunt u ook vinden op:
Google: Wiki Udenhout (Portaal:Udenhout-Tilburg Wiki.)
Kies: Personen in Udenhout en zoek dan op achternaam.

Wanneer zal de mensheid ooit leren,
dat in oorlogen
zelfs de winnaars
verliezers zijn ?

